

Zaman Gazetesi

13 Mayıs 2014

Herkül Millas

Yanlış anlaşılabilir konular vardır, en iyisi bunlardan kaçınmaktır. Ama en çekici konular da yine bunlardır. Cesaretimi toplayıp beni hep rahatsız etmiş olan bir alana giriyorum. Bakalım derdimi anlatabilecek ve yara bere almadan konunun üstesinden gelebilecek miyim!

Son yıllarda AKP hükümeti azınlıklar konusunda gözle görülen, elle tutulan, yani somut olumlu adımlar attı. Vakıf mallarının kısmen de olsa iade edilmesi, bazı eski ibadet yerlerinde ibadete izin verilmesi, geçmişte yaşanan acıların “kabul edilmesi” üç örnektir. Sembolik ama önemli olan

başka bir değişiklik de azınlıkların bir tür “tanınıyor” olmaları. Ülkenin ileri gelenleri azınlıkların din liderlerini ziyaret etmede ve/veya onlarla bir arada bulunmada artık bir sakınca görmemekte.

Azınlık üyeleri (en azından büyük yüzdesi diyelim) esen bu yeni olumlu havayı takdir ediyor ve lehlerine olan bu değişiklikten memnunar. Azınlıkların hâlâ talepleri var, gerçekleşmesini istedikleri var. Ama bu, yapılmış olanların önemli adımlar olmadığını göstermez. Eksiklikleri hatırlatarak yapılanları görmezlikten gelmek insafsızlık olur.

Buraya kadar yazının kolay kısmıydı. Zor kısmı “azınlık üyesi” olan benim hoşnutsuzluğumla ilgili. Azınlıkların günlük yaşamlarını olumlu yönde etkileyen adımlar iyi bir şey tabii, zaten alan memnun veren memnun. Sorun olarak bu tür alanları gören azınlık üyelerinin mutlu hissetmeleri de sevindirici. Ama ben azınlık sorunumu farklı yaşadım. Vakıf malları beni pek meşgul etmedi, ne ibadet yerleri ne de kimin kimi ziyaret edeceği. Kimseden özür talebim de olmadı. Benim derdim modernitenin bir ilkesiyle ilgiliydi; eşit yurttaş olmak istemiştim. Ve belki daha önemlisi demokratik bir ortamda eşit yurttaş olmak. Zaten eşitlik ancak demokratik ortamda var olabiliyor; veya eşitlik yoksa demokrasi de yoktur diyebiliriz. Ama son yılların kazanımları eşitliği sağlamıyor.

Benim derdim sistemle ilgili. Tarihten esinlenerek bir benzetme yapayım. Topraęa bağlı köylüler döneminde acımasız toprak ağaları vardı; ama herhalde şefkatli ve hakkaniyetli olanları da bulunurdu. Topraęa bağlı serfler iyi efendileri severdi çünkü onların dönemlerinde daha rahat yaşarlardı. Ancak bu köylüler feodalite son bulana kadar eşit vatandaş (citizen) olamadılar. Çünkü sorun iyilikler/kötülükler değildi, üst/ast ilişkilerinde bulunan hiyerarşiydi sorun. İyilik görmek veya sevapta bulunmak başkadır, çağdaş bir toplum oluşturmak ve böyle bir çevrede yaşamak başka. (Dikkat, günümüzde feodalite var demedim!)

Beklentilerimin gerçekleşmediği belli. Bir gün bakıyorsunuz ülkenin en yetkilisi, benim haklarımı yabancı bir ülkeyle pazarlık malzemesi yapmış: Sen ülkende cami kur ki ben “vatandaşıma” hakkını tanıyayım! Demek ben bu tür bir vatandaşmışım. Bir manastırda ayin için izin verilmiş olması bu lekeyi siler mi? Hümanist ve demokrat bilinen Bülent Ecevit de yıllarca önce Rumların ülkeden ayrılması yanlıştı demişti, ama keşke düşüncesini tamamlamasaydı. Devamında “yanlışı” şöyle somut kılmıştı: “Şimdi Batı Trakya Türklerinin haklarını korumakta dengeyi sağlayamayacağız!” Ben hep “beni denge ve rehine gibi algıladılar” duygusuyla yaşadım. Daha kötüsü, bir efendinin alicenaplık gösterip avucuma iliştireceği “hakkımı” bekler gibi hissettim.

Kendi hesabıma söyleyeyim: Ben ne kişisel imtiyaz peşinde oldum ne de cemaatime bazı

hakların tanınmasını istedim. Bütün vatandaşlara insan haklarının tanınmasını bekledim. Bu hakların içinde tabii ki her türlü ibadet etme, vakıf kurma, her bireyin istediği gibi giyinip istediği derneğini ve birliğini oluşturma hakkı da var, özür isteklerinde bulunmak veya bulunmamak hakkı da. Her birey haklarını nasıl kullanacağına özgür bir ortamda kendisi karar verir. Gruplara göre hak olmaz; birine verip ötekine “sıranı bekle” denmez. Haklar vatandaşların bütününe verilir. Sıra ile ve farklı dozlarda veriliyorsa zaten eşitlik yoktur demektir. Sıranın sonunda olanlar dışlanmayı hisseder. Daha kötüsü, o verilecek olanlar anayasal ve yasal haklar olmayacak, baştağının gönlünden kopan bir bağış veya sadakası gibi olacak. Oysa eşitliğin egemen olduğu demokratik bir ülkede haklar yasa güvencesi altında olur ve –çok affedersiniz– bir Rum’dan cumhurbaşkanına kadar bütün vatandaşlar bunlardan eşit biçimde yararlanır. Keyfî, uygun görüldüğü aralıklarla lütfedilenler hak değil, bağış, lütuf, inayet gibi bir şeydir. Bana bunu hissettirdiler hep. Bu hoş bir duygu değil.

İki konu karıştırılıyor - sanırım bu bilinçli yapılmıyor. Birilerine “iyilik” yapmak başkadır; onu eşit vatandaş sayıp, herkese gösterilmesi gerekli olan normal saygıyı ona da göstermek başkadır. Sevap işlemek vicdanları rahatlatır; hatta kimilerine kıvanç ve özgüven de verebilir. Kendini üstün görüp mutlu da kılar. Ama demokratik toplum bu yöntemle kurulmaz; haklar eğer etnisite, inanç, cemaat vb. kıstası ile “sıra ile” ve farklı dozlar olarak veriliyorsa vatandaş –pardon, vatandaş olmayı bekleyen– ayrımcılığı yaşar. Herkese haklarını sağlamak yerine, birilerine peyderpey “hak” sunmak geçmişteki “millet” sistemini hatırlatır. Çağdaş bir ulus devletinde daha az haklara sahip bir kimse düşünülemez. Ulus devlet projesinin eksiklikleri çoktur ama Fransız Devrimi’nden beri gündeme taşıdığı iki ilke, “eşitlik” ve “özgürlük”, yabana atılacak hedefler değildir.

İşte anlatılması zor kısım buydu. “Millet” sistemi mirası öylesine içselleştirilmiş ki, bu yazdıklarım birilerine ütöpik ve romantik, hatta kendini bilmezlik gibi gelebilir. Başkaları bu isteğimde nankörlük ve gözü doymazlık görebilir. Acele etme diyenler olacak. Ben ise “Tanzimat’tan beri bekliyorum” duygusu içindeyim. Azınlıktan birileri güncelin daha iyi olduğunu hatırlatacak, “üzümü ye, bağını sorma” diyebilir. Ama ben üzümünden çok farklı şeylerin ihtiyacını duymuştum.